

IDEA

Spór Kurii Rzymskiej z siostrami z USA.
Czego amerykańskie zakonnice mogą nauczyć polskie feministki? — s. 61

DEBATY

Pamięć w dawnych sztetlach – co robimy z dziedzictwem żydowskim w małych miejscowościach? — s. 40

KULTURA

Festiwale filmowe
– o strategiach rozwoju, kreowaniu społeczności i transformacji widzów
pisze A. Zaborski — s. 94

DODATEK SPECJALNY

Podróże ze zwierzętami
A. Muszyńskiego: „Ileż to razy słonie poprowadziły europejskich odkrywców na krańce map?” — s. 86

ZNAK

M I E S I Ę C Z N I K**Nr 722-723**CENA: 19,90 zł | VAT 5% (W PRENUMERACIE: 13 zł)
LIPIEC-SIERPIEŃ (07-08) 2015
 ISSN 0044-488X INDEKS 983716
 9 770044 488157

Kiedy nadejdzie przyszłość

Futurologiczne wizje wynikają z marzenia o przekraczaniu granic. Jakie będą atrybuty człowieka technologicznego? Jaką rolę odegra natura w mieście przyszłości? Co przyniesie rzeczywistość rozszerzona? Gdzie szukać transcendencji? — s. 4-39

Znaki zapytania

audycja dla tych, którzy nie boją się pytać

● trojka.polskieradio.pl

DOMINIKA KOZŁOWSKA

Zanim nadejdzie rok 2045

Spośród trzech kantowskich pytań: „Co mogę wiedzieć?” (pytanie odwołujące się do rozumu teoretycznego), „Co powinienem czynić?” (zagadnienie z zakresu rozumu praktycznego) i „Na co mogę mieć nadzieję?”, to ostatnie nastęrcza największej trudności, ponieważ ma zarazem teoretyczny i praktyczny charakter. To sprawia, że odpowiedzi na tę kwestię dostarczają zarówno politycy, jak i filozofowie, raz konkurując o pierwszeństwo, innym razem budując rozmaite sojusze. A stąd już tylko krok do powstania utopii, o czym przypomnia publikujący nieraz w miesięczniku „Znak” Zygmunt Bauman w książce *Socjalizm. Utopia w działaniu*.

Żłudne jest przekonanie, że o wartości utopii decyduje przyszłość, a słuszność czynionych przez nią predykcji można ocenić z perspektywy czasu. Istotna okazuje się inna kwestia: w jaki sposób utopia wpływa na świadomość osób żyjących tu i teraz? Co jest źródłem mocy jej oddziaływania? Przymus władzy czy siła płynąca z obietnicy, którą składa? A może ocena szans na jej spełnienie lub koszty realizacji utopijnej wizji? I wreszcie: czy utopia zawsze odnosi się do tego świata? A może niesie obietnicę nieskończoności?

Na tym ostatnim pragnieniu skupiają się współczesne utopie naukowe spod znaku transhumanizmu. W przeciwieństwie do wizji budowanych w epoce industrializacji i początków kapitalizmu, skoncentrowanych na zmianie warunków społecznych lub politycznych, epoka przełomu technologicznego zwraca się wprost ku człowiekowi. „Od kilku lat – pisze Krzysztof Kornas w tekście opublikowanym w Temacie Miesiąca – w futurologicznej wyobraźni dominuje jedna data – rok 2045. Miałby wtedy nastąpić ostateczny kres ludzkiej cywilizacji w postaci, w jakiej znamy ją teraz – cywilizacji człowieka, który może funkcjonować bez technologicznych usprawnień w granicach własnego ciała”. „Nim dojdzie do przeobrażenia współczesnej formy człowieka – dodaje Tomasz Z. Majkowski w tekście *Prometeusz wyzwolony. Wiek XX i marzenie o lepszym człowieczeństwie* – możliwe jest zastosowanie protezy, która zagwarantuje mu niesłychane wcześniej możliwości, spełniając marzenie o natychmiastowym i bezpośrednim dostępie do prawdy”.

W wakacje dwa lata temu ukazał się numer miesięcznika „Znak” zatytułowany *Możemy zatrzymać śmierć*. Publikowaliśmy w nim m.in. tekst Aubreya de Greya, informatyka, biologa, biogerontologa, popularyzatora poglądu, że starzenie jest rodzajem choroby, którą w przyszłości będzie można pokonać. Jak podkreśla de Grey, dyskusja o walce ze starzeniem powinna się toczyć jednocześnie wokół dwóch kwestii: czy długowieczność jest możliwa? I czy jest pożądana – w domyśle: czy jest dla nas wartością? Jeśli nieśmiertelność jest możliwa, musiałaby być egzystencją w rzeczywistości zupełnie innego rodzaju niż nasza. A jednocześnie w tej innej rzeczywistości chcielibyśmy zachować to, co w życiu najcenniejsze – więzi z ludźmi, których kochamy. Dlatego transhumanistyczne obrazy nieuchronnie zderzają z wizjami metafizycznymi i religijnymi.

I jeszcze jeden wątek dotyczący utopii przyszłości. Trudna do wyobrażenia nowa forma bezcielesnego człowieczeństwa rodzi także lęk przed przyszłością. Coraz silniej przenikające do powszechnej świadomości wizje technologiczno-cyfrowe prowokują – na zasadzie kontrastu – pragnienie powrotu do naturalności i cielesności jako miejsca doświadczania człowieczeństwa. Fascynacja zwykłym życiem i praktyką codzienności jawić się mogą jako pochodne szeroko rozumianego nurtu „ucieczki od dehumanizującej nowoczesności”. Nie sposób więc uciec także i przed pytaniem, co w nowym lepszym świecie z obecnej formy naszego człowieczeństwa utracimy.

94
BAWIĆ,
UCZYĆ,
CELEBROWAĆ

FOT. AGNIESZKA MICHAŁAK/MATERIAŁY PRASOWE

58
ODDAJMY KOŚCIÓŁ
RÓWNIEŻ KOBIECIOM!

FOT. STEVEN SEWERT/SYDNEY MORNING HERALD/FAIRFAX/GETTY

TEMAT MIESIĄCA: KIEDY NADEJDZIE PRZYSZŁOŚĆ

Co funduje marzenie o przyszłości? Na czym polega relacja człowiek-maszyna? Jak wygląda miasto przyszłości? Czym jest rzeczywistość rozszerzona?

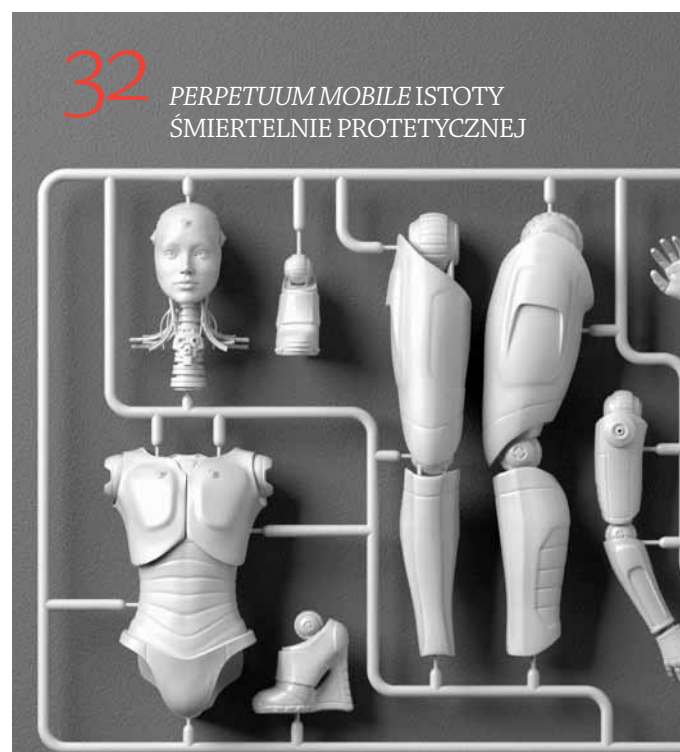
- 6 Prometeusz wyzwolony. Wiek XX i marzenie o lepszym człowieczeństwie, Tomasz Z. Majkowski
- 12 Chwasty v. szklane domy, Z Natalią Paszkowską i Aleksandrą Wasilkowską rozmawia Agnieszka Rasmus-Zgorzelska
- 24 Czekać na Robota, Krzysztof Kornas
- 32 Perpetuum mobile istoty śmiertelnie protetycznej, Szymon Wróbel

DEBATY

- 40 „Bo ich nie ma...”, Katarzyna Weintraub
- 46 Drugie życie wspomnień, Z Witoldem Dąbrowskim i Tomaszem Pietrasiewiczem rozmawia Marta Duch-Dyngosz

STAŁE RUBRYKI

- 54 Józefa Hennelowa: Coraz bliżej albo coraz mniej
- 55 Janusz Poniewierski: Ogrody pamięci
- 122 Jerzy Illg: Mój przyjaciel wiersz

32
PERPETUUM MOBILE ISTOTY
ŚMIERTELNIE PROTETYCZNEJ

FOT. OLIVER BURSTON/IKON IMAGES/CORBIS/PROFIMEDIA

IDEE

- 58 Oddajmy Kościół również kobietom!, Dominika Kozłowska
- 61 Feministki w habitach. Uwagi na marginesie sporu Kurii Rzymskiej z siostrami z USA, Józef Majewski
- 72 Bez męskiego pośrednictwa, Z Elżbietą Adamiak rozmawia Anna Mateja
- 78 Emancypacja kobiet po polsku, Dobrochna Kałwa

DODATEK SPECJALNY

- 86 Podróże ze zwierzętami, Andrzej Muszyński

LUDDZIE - KSIĄŻKI - ZDARZENIA

- 94 Bawić, uczyć, celebrować. O festiwalach filmowych w Polsce, Artur Zaborski
- 104 Racjonalizm i sztuka kompromisu, Radosław Ptaszynski
- 109 Rytm ciała, rytmy poezji, Monika Świerkosz
- 112 Nie-ludzka wieś Montaignou, Michał Pospiszyl
- 116 Życie intelektualne na walizkach, Rafał Zawisza
- 120 Czy ludzka twarz istnieje?, Katarzyna Pawlicka
- 121 Tylko o Lwowie, Urszula Pieczek

ZNAK

M I E S I Ę C Z N I K

ul. Tadeusza Kościuszki 37, 30-105 Kraków
tel. (12) 61 99 530, fax (12) 61 99 502
www.miesiecznik.znak.com.pl
e-mail: miesiecznik@znak.com.pl

REDAKCJA: Mateusz Burzyk, Marta Duch-Dyngosz, Monika Gałka, Dominika Kozłowska (REDAKTOR NACZELNA), Urszula Pieczek, Janusz Poniewierski, Agnieszka Rzonca, Krystyna Strączek, Henryk Woźniakowski

ZESPÓŁ: Wojciech Bonowicz, Bohdan Cywiński, Tomasz Fiałkowski, Tadeusz Gadacz, Jarosław Gowin, Stanisław Grygiel, ks. Michał Heller, Józefa Hennelowa, Wacław Hryniewicz OMI, Jerzy Illg, Piotr Kłodkowski, Janina Ochojska-Okońska, bp Grzegorz Rys, Władysław Stróżewski, Karol Tarnowski, Stefan Wilkanowicz

WSPÓŁPRACA: Andrzej Brylak, Paulina Bulska, Piotr Cebo, Aleksander Gomola, Ilona Klimek, Elżbieta Kot, Cezary Kościelniak, Daniel Lis, Artur Madaliński, Anna Mateja, Andrzej Muszyński, Tomasz Ponikło, Jolanta Prochowicz, Adam Puchejda, Miłosz Puczydłowski, Justyna Siemienowicz

OPIEKA ARTYSTYCZNA:
Władysław Buchner

PROJEKT OKŁADKI:
Władysław Buchner

SKŁAD I ŁAMANIE:
Barbara Sadowska

PROJEKT GRAFICZNY PISMA:
Marek Zalejski/Studio Q

FOTOEDYCJA:
Marcin Kapica

KOREKTA:
Barbara Gąsiorowska

DRUK: Drukarnia Colonel,
Kraków, ul. Dąbrowskiego 16

NAKŁAD: 1600 EGZ.

PROMOCJA I REKLAMA: Monika Gałka,
tel. (12) 61 99 530,
e-mail: galka@znak.com.pl

PRENUMERATA: Joanna Dyląg, tel. (12) 61 99 569,
e-mail: dylag@znak.com.pl

Redakcja nie zwraca tekstów niezamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania i skracania. Redakcja nie odpowiada za treść zamieszczanych ogłoszeń. Rozpowszechnianie redakcyjnych materiałów publicystycznych bez zgody wydawcy jest zabronione.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Terra Futura

Odległa przyszłość, której człowiek żyjący „tu i teraz” nie doświadczy, zajmuje wyjątkowe miejsce w pracach naukowych, literackich, filmowych czy architektonicznych. Fantastyczne wizje cywilizacyjnego rozwoju wynikają z marzenia o przekroczeniu niemożliwego, chęci doskonalenia kolejnych pokoleń, wbrew sloganowi, że „przyszłość nie należy do ludzi”.

Jakie są atrybuty człowieka technologicznego? Czy miasto przyszłości to dzikie *ekopolis*, a może przestrzeń symbiotyczna? Na czym polega relacja człowiek-maszyna? Czy w technologii znajdzie się miejsce na transcendencję? Czym jest rzeczywistość rozszerzona?

